

Перспективи розширення участі України в міжнародному поділі праці слід розглядати на шляху раціонального використання порівняльних переваг. Тут маються на увазі природні та земельні ресурси, основні виробничі фонди, досягнутий науково-технічний потенціал. На жаль, в Україні вона є поки більше феноменом політичним, ніж економічним.

МЕНТАЛІТЕТ ЯК ФАКТОР СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Семерульник А.О.

Науковий керівник – Можайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

Менталітет (ментальність) тієї чи іншої нації впливає на поведінку, цінності, стереотипи її представників, що, в свою чергу, проявляється в особливій концептуальній світоглядній системі. Дослідження показали, що менталітет може бути не тільки фактором економічного прогресу, а й істотним гальмом на шляху розвитку країни.

Менталітет і праця, культура і економіка – парадоксальна єдність таких різних і органічно взаємопов'язаних сторін економічного життя суспільства. Осмислення їх діалектики виявилось в центрі уваги, на перетині інтересів економістів і соціологів аж ніяк не випадково. Це закономірний процес пошуку наукової істини, еволюції ідей і зближення економічного та соціологічного підходів у відповідь на виклики часу. Хоча широке застосування термінів "ментальність", "менталітет" триває понад півстоліття, проте єдності в його визначенні як не було, так і немає. Даним поняттям користуються практично всі громадські науки, і кожна при цьому виділяє щось своє. Термін «менталітет», як і більшість наукових понять, бере свій початок в латинській мові (mens, mentis – розум, спосіб мислення, розум людини, мислення тощо) і відразу визначається через зв'язок родинних, але не рівнозначних явищ. Звідси і впливає все розмаїття тлумачень і визначень даного терміну. Найбільш загальноприйнятими є наступні характеристики ментальності: вона виступає однією з характеристик соціуму в цілому; окремі члени того чи іншого суспільства є носіями і виразниками його ментальності, але, як правило, не цілком, а окремих її рис; в цілому вона виступає як певне узагальнення або абстракція.

Ментальність є результатом історичного розвитку соціуму і розглядається як найбільш фундаментальна частина його культури. Господарська культура створює сильні обмеження на соціальне конструювання, здійснюючи своєрідне «тестування» нових інститутів на їх сумісність з раніше існуючими цінностями і нормами. «Прищеплю-

ються» лише такі нововведення, які близькі до старих культурних традицій (конгруентні їм). Таким чином, ментальність – це прихована, глибинна, несвідома, неотрефлексована частина суспільної свідомості, внаслідок чого вона протиставляється ідеології як чітко усвідомленої і теоретично розробленої сфери культури. Змістом ментальності є, перш за все, латентні ціннісні орієнтації, а також ряд інших елементів (розумові, поведінкові, емоційні стереотипи; картини світу і сприйняття себе у світі; всілякі рутини свідомості тощо).

Ментальність – це стійка громадська характеристика. Чим крупніше спільна група, що вивчається (мікро-група, робочий колектив, міське співтовариство, етнічна група, держава і т. п.), тим нижче темпи зміни її ментальності.

Елементи ментальності по-різному здатні до зміни в часі. Так, сучасний французький історик Жорж Дюби запропонував розрізняти чотири види ментальних процесів в залежності від їх швидкості: швидкоплинні і поверхневі процеси (наприклад, злеті і падіння популярності кумирів шоу-бізнесу); повільніші процеси (що призводять, зокрема, до зміни естетичного смаку – зміни моди, літературних течій); довготривалі, коли певні ментальні структури завзято чинять опір змінам (як приклад можна привести Реформацію в Західній Європі XVI-XVII ст.); найбільш глибинний шар, пов'язаний з біологічними властивостями людини, шар, який може змінюватися лише зі змінами відповідних властивостей людини (скажімо, інстинкт свободи). Економічну ментальність слід віднести, звичайно, за класифікацією Ж. Дюби, до третього рівня. Вона є одним з основних факторів, який залежить від попереднього розвитку.

Менталітет (ментальність) визначає національну модель соціально-економічної поведінки та відповідної економічної культури людей, служить провідником впливу культури на економіку. В економічній ментальності представлена та частина культури, яка дає людині можливість орієнтуватися в діяльності, пов'язаній з виробництвом споживчих цінностей. З приводу структури економічної ментальності загальноновизнаної наукової позиції поки не існує. Вчені виділяють всередині економічної ментальності три групи норм – регулюючі особиста поведінку індивіда, його взаємини зі «своїми» і з «чужими». Найважливішими складовими економічної ментальності при такому підході є стереотипи споживання, ціннісно-мотиваційні ставлення до праці і багатства, норми і зразки соціальної взаємодії, організаційні форми господарської життєдіяльності, ступінь сприйнятливості до чужого (зарубіжного досвіду).

Керованість процесу формування економічної ментальності торкається найбільш глибинних пластів в структурі людини і суспільства і вимагає цілеспрямованої та системної впливу з боку держави, розробки української моделі мотиваційного менеджменту, створення програми трудової культури і державної концепції трудового виховання молоді.

ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

Сінцова О.І.

Науковий керівник – Можайкіна Н.В., канд. екон. наук, доцент

Зовнішній державний борг являє собою заборгованість держави за залученими з-за кордону засобів у вигляді позик і кредитів іноземних банків та міжнародних фінансових організацій, що виплачуються відсоткам із них, а також коштами, отриманими шляхом розміщення на міжнародних ринках державних цінних паперів. Державний зовнішній борг є частиною валового зовнішнього боргу країни.

Для України проблеми, пов'язані із залученням іноземних кредитів і появою зовнішньої заборгованості, виникли з перших років незалежності і надалі тільки збільшуються. Після розпаду Радянського Союзу міжреспубліканські господарські зв'язки були переведені на засади міждержавної торгівлі, що призвело до виникнення значного дефіциту торгового балансу і заборгованості України перед країнами колишнього СРСР (88% загальної суми боргу), перш за все перед Росією (74,6%). З 1994 року починається освоєння позик міжнародних фінансових організацій – Світового банку, МВФ, ЄБРР, які стають і до сих пір залишаються головними кредиторами України. У 2000 році валовий зовнішній борг України склав 61,1% від ВВП, державний зовнішній борг – 33,3%. Обидва показники до 2005 року мали тенденцію до зменшення – відповідно 47,4% і 15,9%. Зараз державний борг перевищує обсяг міжнародних резервів НБУ у 2,5 рази.

Структура зовнішнього довгострокового боргу України відображає не тільки основні напрямки використання іноземних кредитів, а й певною мірою є відображенням ефективності їх використання. Найбільшу частку (39,3%) складають кредити на фінансування дефіциту державного бюджету і підтримку рівноваги платіжного балансу. Значною є частка боргових зобов'язань перед країнами СНД за розрахунками за енергоносії (34,7%). Незначними є залучені державою інвестиційні кредити (12,7%) і ще менше є залучені приватним сектором кредити розвитку (6,8%). Структура довгострокового боргу України є сві-